

ГАРБАР

Жанна Володимирівна
garbar_janna@ukr.net

д.е.н., доцент, професор,
Криворізький економічний
інститут ДВНЗ "Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана"

УДК 336.2

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ У СИСТЕМІ
ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУTAX REVENUES IN THE FORMATION OF
BUDGET REVENUES

СОБЧУК

Сергій Ігорович
sisobchuk@gmail.com

аспірант, Київський
національний торговельно-
економічний університет

Стаття присвячена визначенню особливостей функціонування податкових надходжень в системі формування доходів бюджету. Проаналізовано динаміку основних податкових надходжень в Україні та визначено їх частку в загальній структурі доходів бюджету. Оцінено фіскально-економічний потенціал податкових доходів як інструменту перерозподілу ВВП.

Статья посвящена определению особенностей функционирования налоговых поступлений в системе формирования доходов бюджета. Проанализирована динамика основных налоговых поступлений в Украину и определены их долю в общей структуре доходов бюджета. Оценен фискально-экономический потенциал налоговых доходов как инструмента перераспределения ВВП.

The article is devoted to the definition of the features of the functioning tax revenues in the system of budget revenue formation. The dynamics of the main tax revenues in Ukraine is analyzed and their share in the general structure of budget revenues is determined. The fiscal and economic potential of tax revenues as an instrument for the redistribution of GDP is estimated.

Ключові слова: бюджет, доходи бюджету, податкові надходження, бюджетне регулювання

Ключевые слова: бюджет, доходы бюджета, налоговые поступления, бюджетное регулирование

Keywords: budget, budget revenues, tax revenues, budget regulation

ВСТУП

Вагомою складовою формування доходів бюджету виступають податкові надходження, що складають основну частину ВВП, яка перерозподіляється через бюджет. В даному контексті найбільш повною мірою проявляються основні їх функції. В процесі мобілізації частини новоствореної вартості і формування фонду фінансових ресурсів із використанням різних форм податкових надходжень (податків, зборів, обов'язкових платежів) здійснюється регулювання фінансово-господарської діяльності окремих суб'єктів підприємництва і розширеного відтворення країни в цілому.

Теоретичні та практичні основи формування податкових надходжень бюджету в умовах економічних перетворень представлені в наукових роботах таких зарубіжних вчених-науковців: Дж. Б'юкенена, А. Вагнер, Дж. М. Кейнса, А. Лернер, Р. Масгрейв, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, А. Пігу, С. Фішера, Дж. Хікса. Питанням дослідження доходів бюджету присвячені праці вітчизняних вчених:

О. Барановського, Т. Боголіб, О. Василика, А. Вдовиченка, І. Запатріної, І. Лук'яненко [6], Л. Лисяк, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, В. Федосова, І. Чугунова [9], С. Юрія та інших. Разом з тим, на сучасному етапі розвитку не існує єдиного підходу до визначення системи формування доходів державного бюджету, що зумовлює необхідність подальшого дослідження даної проблематики.

МЕТА РОБОТИ полягає у розкритті методологічних та практичних положень становлення та розвитку податкових надходжень в системі формування доходів бюджету.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування та реалізації бюджетної політики, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Рахункової палати України,

Державної фіскальної служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі порівняння, аналізу, теоретичного узагальнення, системний та структурний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

Вдосконалення системи формування доходів бюджету України в умовах економічних перетворень передбачає дослідження їх динаміки, складових, структури, оцінка стану виконання дасть можливість визначити основні бюджетоутворюючі джерела, недоліки у їх формуванні та використанні. Аналіз чинників впливу на дохідну частину Зведеного бюджету України дозволить з'ясувати, як економічні та політичні процеси впливають на формування доходів, а також визначити рівень впливу податкових надходжень на економічну політику країни.

На формування доходів бюджету здійснює вплив низка складових бюджетно-податкової політики, зокрема рівень податкових ставок, податкова база, податкові пільги, адміністрування податків, структура та обсяг видатків, та певні макроекономічні фактори: економічний стан, що вимірюється обсягом ВВП, структура економіки, що відображається в складових ВВП таких, як споживання, інвестиції,

експорт та імпорт; фонд оплати праці та фінансові результати діяльності підприємств та організацій.

Ефективність бюджетної політики країни визначається не лише тенденціями доходів бюджету держави, а й співвідношенням даного показника до величини валового внутрішнього продукту, що дає змогу оцінити фактичний рівень бюджетної централізації, віднести тип бюджетної політики до однієї з існуючих моделей та розробити комплекс заходів стосовно пом'якшення чи посилення рівня централізації. У країнах з високим рівнем розвитку економіки частина ВВП, що перерозподіляється через бюджет, є досить вагомою, а бюджетні доходи справляють значний вплив на вторинний перерозподіл ВВП та розширене відтворення. Тобто перед кожною державою, враховуючи як її історичні та національні особливості, так і фазу економічного циклу, стоїть завдання пошуку оптимальної межі централізації, за якою підвищення фіскального навантаження на економіку не призведе до послаблення ділової активності суб'єктів господарювання, скорочення їх фінансових можливостей до відтворення виробництва, а відтак до погіршення інвестиційного клімату, зниження темпів економічного розвитку та зростання масштабів ухилення від сплати податків [2, с. 114]. Динаміка частки доходів Зведеного бюджету України у валовому внутрішньому продукті представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Частка доходів Зведеного бюджету України у валовому внутрішньому продукті за період 2002–2016 рр., %

	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Офіційні трансферти від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	Цільові фонди	Всього
2002	20,10	6,51	0,49	0,13	0,21	27,44
2003	20,32	6,82	0,67	0,08	0,28	28,16
2004	18,30	7,12	0,73	0,12	0,24	26,52
2005	22,21	7,20	0,64	0,04	0,31	30,40
2006	23,39	7,54	0,60	0,03	0,40	31,95
2002-2006	20,86	7,04	0,62	0,08	0,29	28,89
2007	22,38	6,74	0,88	0,01	0,51	30,52
2008	23,96	6,39	0,71	0,01	0,35	31,42
2009	22,78	6,40	0,40	0,07	0,24	29,89
2010	21,66	6,82	0,29	0,03	0,26	29,05
2011	25,70	4,61	0,18	0,04	0,08	30,61
2007-2011	23,30	6,19	0,49	0,03	0,29	30,30
2012	25,55	5,73	0,21	0,02	0,06	31,57
2013	24,33	5,84	0,11	0,11	0,05	30,43
2014	23,16	5,08	0,13	0,34	0,03	28,74
2015	25,53	7,05	0,09	0,09	0,03	32,79
2016	27,31	5,27	0,07	0,18	0,03	32,85
2012-2016	25,17	5,79	0,12	0,15	0,04	31,28
2002-2016	23,11	6,34	0,41	0,09	0,20	30,16

Як свідчать дані табл. 1, середній показник розподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему за 2002-2016 рр. складає – 30,16 %. У розрізі п'ятирічних періодів 2002-2006 рр. – 28,89 %, 2007-2011 рр. – 30,30 %, 2012-2016 рр. – 31,28 %. Таким чином, спостерігається чітка тенденція до зростання частки розподілу ВВП через Зведений бюджет країни, що зумовлено необхідністю наповнення бюджету та збільшення його доходів через зростання видатків держави.

Найбільша частка ВВП розподіляється через податкову систему, так податкові надходження бюджету за 2002-2016 рр. складають в середньому 23,11 %. У розрізі п'ятирічних періодів 2002-2006 рр. – 20,86 %, 2007-2011 рр. – 23,30 %, 2012-2016 рр. – 25,17 %. Неподаткові надходження також становлять значну частку перерозподілу валового внутрішнього продукту та складають – 6,34 %, у 2002-2006 рр. – 7,04 %, 2007-2011 рр. – 6,19 %, 2012-2016 рр. – 5,79 %. Динаміка податкових надходжень повністю

відповідає загальній тенденції до зростання, адже вони є базовими джерелами формування доходів бюджету. В той час як неподаткові надходження зменшуються, що свідчить про переорієнтацію національної економічної системи та зростання податкового навантаження на неї. Також чітку тенденцію до зниження за останні п'ять років показують цільові державні фонди. Так, їх частки зменшилися з 0,29 % у 2002-2011 рр. до 0,03 % у 2012-2016 рр..

За аналізований період структура доходів державного бюджету значно змінилася, що зумовлено як зміною політики доходів, зокрема податкової політики (зміна податкових ставок, бази оподаткування, податкових пільг тощо), так і розподілом загальнодержавних доходів між різними ланками бюджетної системи, а також зміною економічної ситуації в цілому.

За період 2002-2016 рр. середнє значення частки податкових надходжень у структурі доходної частини зведеного бюджету становило 76,50 % (рис. 1).

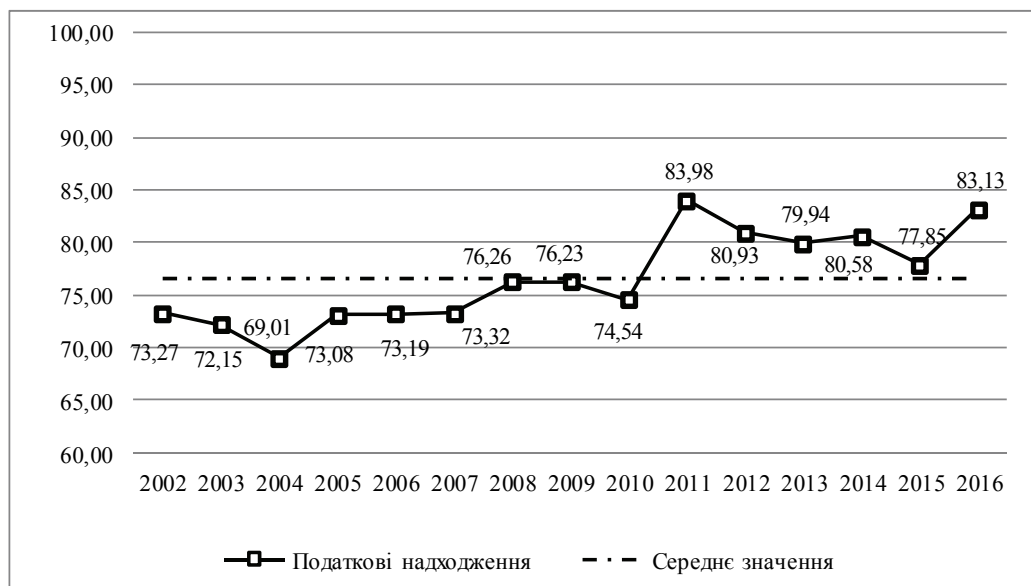

Рис. 1. Частка податкових надходжень у Зведеному бюджеті України за період 2002–2016 рр., %

Таким чином, у розрізі п'ятирічних періодів 2002-2006 рр. – значення показника становило – 72,14 %, 2007-2011 рр. – 76,87 % та 2012-2016 рр. – 80,49 %. Дана тенденція до зростання питомої ваги податкових надходжень в структурі зведеного бюджету свідчить про певні зміни у державній політиці формування бюджетних доходів. Відбулося зростання питомої ваги податкових надходжень на майже на 10 % лише за останні 15 років. Збільшення даного показника у періоді 2012-2016 рр., було зумовлено перенесенням рентної плати із неподаткових до податкових надходжень, прийняттям та введенням в дію нового Податкового кодексу України, покращенням механізму адміністрування базових податків, та зменшенням числа нецільових податкових пільг.

У розрізі податкових надходжень варто розглянути їх структуру та динаміку. Найбільше фіскальне значення для бюджету у період 2002-2016 рр. має податок на додану вартість. За період даний період, частка ПДВ у загальній структурі доходів Зведеного бюджету становить близько 26,40 %. Також спосте-

рігається тенденція до зростання надходжень ПДВ в розрізі п'ятирічок: 22,26 % за 2002-2006 рр., 29,80 % - за 2007-2011 рр., із зниженням до 27,16 % у 2012-2016 рр.. Протягом аналізованого періоду спостерігалось також зростання частки непрямих податків у доходах зведеного бюджету, що свідчить про зростаючу роль даних податків в загальній структурі перерозподільних відносин. Основну частку в структурі ПДВ становило бюджетне відшкодування у середньому за досліджувані роки – 23,72 %.

Щодо 2014-2016 рр., то обов'язково слід звернути увагу на збільшення показників, хоча ситуація в Україні була напруженою та несприятливою для розвитку економіки. Пояснити таке збільшення надходжень до бюджету можна за рахунок нестабільного курсу гривні до інших іноземних валют та збільшення експортно-імпортних операцій.

Показники, які відображають фіскальну ефективність ПДВ засвідчують наявність дестабілізуючих факторів, що мають негативний вплив на фіскальну ефективність, яка у різні роки або зростала або

знижувалась. Можна зробити висновок, що за рахунок ПДВ протягом досліджуваного періоду формувалося 35-40 % податкових надходжень бюджету України. Це свідчить про важливе місце ПДВ серед інших податків та усіх податкових надходжень.

Таким чином, можна зробити висновок, що на основі проаналізованих показників у системі адміністрування податку на додану вартість відбуваються зміни, а завищення податкового кредиту та зниження податкового зобов'язання при розрахунку сум ПДВ до бюджету суб'єктами господарювання здійснює негативний вплив на загальну ситуацію в економічній системі країни. Також слід відмітити, що порівняно великий розмір частки ПДВ у ВВП України впливає на систему перерозподілу національного доходу, а підвищення частки ПДВ у показниках державного бюджету - на зростання фіскальної ефективності.

У фінансовій науці існують й інші чинники, що впливають на фіскальну ефективність ПДВ, серед них: валові надходження ПДВ, бюджетне відшкодування та пільги в оподаткуванні, зміни структури податку, продуктивність та ефективна ставка ПДВ. Що стосується відшкодування ПДВ, то за 2016 р. було відшкодовано ПДВ грошовими коштами в обсязі 94,4 млрд. грн., із них в автоматичному режимі – 42,6 млрд. грн. На стан бюджетного відшкодування ПДВ у 2015-2016 рр. вплинуло запровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість. Основні зміни щодо ПДВ почали діяти після набуття чинності Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 р. № 909-VIII [3]. Варто зазначити, що в 2016 р. кардинальних змін ПДВ не зазнало. Залишились незмінними ставки оподаткування (20 та 7 %), а

також перелік операцій, що оподатковується за ставкою 0 %. А от у переліку операцій, які звільнюються від оподаткування, відбулися певні зміни. Зокрема, скасовано пільгу з оподаткування операцій із постачання на митній території України та операцій із вивезення в митному режимі експорту зернових та технічних культур. Крім того, експортери зернових та технічних культур тепер мають право на бюджетне відшкодування ПДВ. Найвідчутнішими зміни у адмініструванні ПДВ стали для сільськогосподарських виробників. У 2016 р. для них запроваджено перехідні умови у застосуванні спеціального режиму оподаткування, а саме розподіл нарахованого ПДВ у пропорціях відповідно до операцій, які здійснює даний виробник. Зокрема, під час постачання зернових і технічних культур 85 % нарахованого ПДВ спрямовується до бюджету, а 15 % залишається в розпорядженні сільгоспвиробника; під час постачання великої рогатої худоби та молока 20 % нарахованого ПДВ буде спрямовуватись до державного бюджету, а 20 % – залишатись у виробника; під час постачання інших сільськогосподарських товарів нараховане ПДВ розподіляється між бюджетом та виробником порівну (по 50 %).

З прийняттям Податкового кодексу України відбулося регламентування податку на доходи фізичних осіб за його нормами і правами, що деякою мірою змінило як базу оподаткування так і ставки. Саме тому аналіз податкової звітності та параметрів здійснення податкового врегулювання оподаткування доходів фізичних осіб дасть змогу в повній мірі зробити висновки про ефективність та результативність внесених змін.

Податок на доходи фізичних осіб характеризується низкою показників, які характерні лише для нього. Структуру і динаміку зміни основних показників за 2012-2016 рр., представлено на рис. 2.

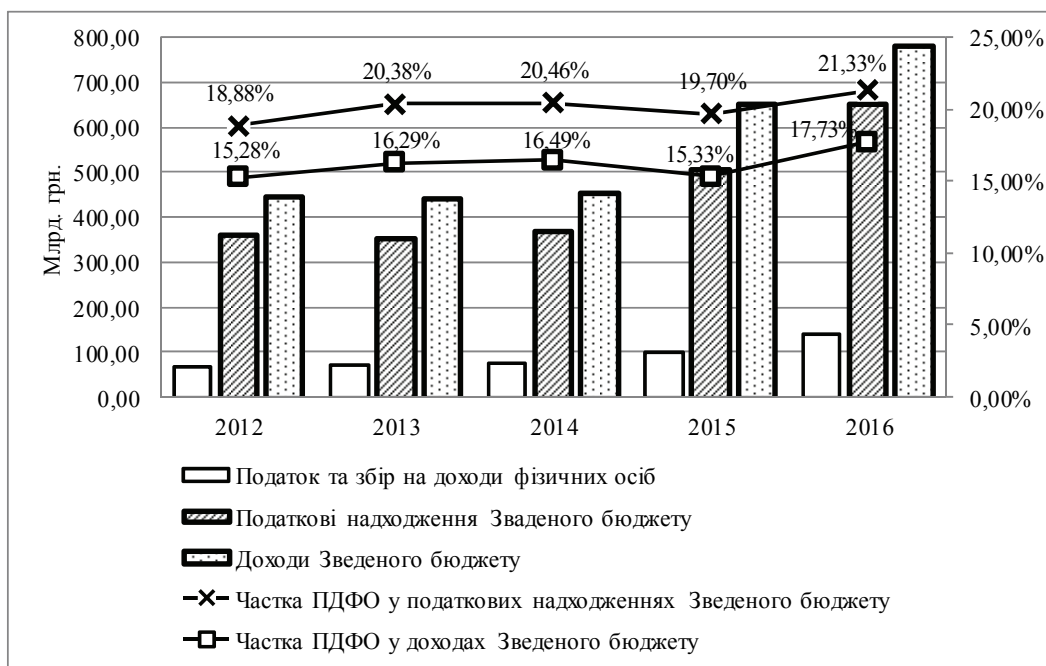

Рис. 2. Структура та частка податку на доходи фізичних осіб у доходах Зведеного бюджету України за 2012-2016 рр.

Податок на доходи фізичних осіб займає друге місце у структурі доходів зведеного бюджету України та складає в середньому 15,74 %. Так за період 2002-2006 рр. – значення показника становило – 15,21 %, 2007-2011 рр. – 15,77 % та 2012-2016 рр. – 16,23 %. Зростання показника, яке відбулося за останні роки зумовлено введенням прогресивної шкали та підвищенням ставок оподаткування доходів фізичних осіб, підвищенням ефективності його адміністрування. На основі наведених даних можна зробити висновок, що податок на доходи фізичних осіб є одним із головних податкових надходжень до бюджету України і посідає важливе місце в структурі зведеного бюджету України. Також, як свідчать дані рис. 2, спостерігається тенденція, яка характеризується ростом податку у 2012-2014 рр., падінням у 2015 рр. та відновленням зростання у 2016 р., хоча загальна тенденція свідчила про зростання кількісної суми даного податку. Це свідчить про незначну, але переорієнтацію та зменшення ролі податку на доходи фізичних осіб в загальній структурі.

В умовах дефіциту фінансових ресурсів на місцевому рівні розвиток територіальних громад багато в чому залежить від ефективності планування податкових надходжень, що є важливим і необхідним інструментом бюджетної політики як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях. Аналіз виконання доходної частини бюджетів органів місцевого самоврядування дає підстави стверджувати, що однією з важливих проблем, яка потребує вирішення у короткостроковій перспективі, є відсутність єдиного механізму планування надходжень по податку з доходів фізичних осіб [1, с. 140]. Така ситуація зумовлює необхідність подальшого дослідження планування надходжень податку з доходів фізичних осіб фінансовими та податковими органами, маючи на меті досягнення оптимальних показників надходжень по податку та відповідно виконання бюджетного розпису органами місцевого самоврядування й забезпечення ефективного процесу децентралізації.

Другим по значущості у структурі навантаження на фонд оплати праці виступає Єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Ставки ЄСВ диференціювалися в залежності від виду платника, а також в залежності від класів професійного ризику виду діяльності. Для фізичних осіб – підприємців мінімальний ЄСВ до 2016 р. становив 34,7 % від розміру мінімальної зарплати. З 01.01.2016 р. ставка ЄСВ знижена до 22 % (для всіх категорій платників) в рамках реформи податкової системи. Слід зазначити, що з 1 січня 2015 роботодавці зобов'язані сплачувати розмір ЄСВ не менший, ніж мінімальний (розмір якого розраховується виходячи з мінімальної заробітної плати), незалежно від суми нарахованої заробітної плати. Питома вага ЄСВ у номінальному ВВП досягла свого максимального значення у 2013 р. та становила 11,47 %, протягом 2014-2015 рр. вона зменшилася, та становила у 2015 р. 8,4 %. З 2016 року при зниженні ставки сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування вдвічі (з усередненого 41 % до 22 %) та скасуванні 3,6 % утримання з працівника, надходження формально скоротилися

лише на чверть [7, с. 126].

Податок на прибуток підприємств також є досить важливою складовою доходної частини зведеного бюджету України, хоч в останні роки зафіксовано стійку тенденцію до його зниження. Так, частка податку у зведеному бюджеті за аналізований період в середньому складає 13,40 %, в той час як у періоді 2002-2006 рр. він був на рівні 16,66 %, 2007-2011 років – 14,09 %. Суттєве зниження даного показника спостерігалось у період економічної рецесії з піком у 2009 р., а також у 2013-2014 рр.. Виявлена тенденція до зниження частки податку на прибуток підприємств зумовлена як макроекономічними так і суспільними факторами такими як економічна рецесія, втрата виробничого потенціалу внаслідок територіального конфлікту, а також зниженням ставки податку із рівня 25 % у 2010 р. до 18 % у 2014 р.. Податок на прибуток у 2016 р. становить лише 2,53 % у структурі ВВП, порівняно з 2012 роком частка зменшилась майже вдвічі, що засвідчує про втрату його ваги та про перекидання тягаря оподаткування на населення, хоча ще декілька років тому податок на прибуток мав вагоме значення у структурі податків. Варто зазначити важливість надходжень до бюджетів місцевого рівня податку на прибуток підприємств. Найбільше надходжень від податку на прибуток підприємств до бюджетів місцевих рівнів було у 2016 р.. Наразі відбувається децентралізація влади і проголошена автономія органів місцевого самоврядування має бути підтверджена відповідними правами щодо стягнення на власній території податків та зборів в обсягах, достатніх для задоволення потреб місцевого розвитку.

Акцизний податок виступає дієвим компенсаторним заходом державного податкового регулювання з метою зниження рівня дефіциту бюджету, шляхом збільшення ставок акцизного податку, що в свою чергу зумовило зростання його фіскального значення. За період 2002-2016 рр. надходження акцизного податку в структурі зведеного бюджету України становили в середньому 6,13 %, коли за період 2002-2006 рр. його значення складало – 6,37 %, за 2007-2011 рр. – 5,64 %, а 2012-2016 рр. – 6,38 %. Підтвердженням посилення фіскальності акцизного оподаткування є й збільшення його питомої ваги у ВВП з 1,81 % у 2002 р. до 2,53 % у 2016 р.. Суттєве зростання питомої ваги акцизного податку у 2016 р. до 7,04 % доходів Зведеного бюджету України відбулося, в тому числі, внаслідок запровадження акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів. У структурі загальних надходжень з цього податку до Зведеного бюджету України у 2016 р. акцизний податок з роздрібною торгівлю підакцизними товарами склав більше 10 %.

Іншим суттєвим фактором, який обумовив зростання фіскальності акцизного податку з 2015 р. є збільшення його ставок. Відзначимо, що у країнах ЄС посилення позицій непрямого оподаткування, відбувається за рахунок збільшення ставок акцизів на алкогольну і тютюнову продукцію, паливо, природного газу [4, с. 174]. Аналітично встановлено, що «збільшення податкових ставок на тютюнові вироби

на 10 % забезпечує скорочення споживання тютюну на 4 % у країнах з високим рівнем доходів і приблизно на 8 % – у країнах з низьким і середнім рівнем доходів, водночас податкові надходження від тютюну збільшуються майже на 7 %» [5, с. 316]. В Україні у 2016 р. обсяги продажу тютюнових виробів зросли порівняно з 2011 роком у 1,4 рази.

На сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні й економіки в цілому необхідною є розробка не тільки нових підходів до забезпечення ефективного їх державного регулювання, а й пошуку альтернативних джерел наповнення бюджету. За таких умов підвищується роль податків від зовнішньоторговельної діяльності, які наділені потенціалом забезпечення як фіскальної достатності бюджету, так й можливістю регулюючого впливу на розвиток національної економіки, зокрема й сфери зовнішньоекономічної діяльності.

Згідно з даними Державної фіскальної служби України, негативний вплив на рівень надходжень податків до бюджету, зокрема від міжнародної діяльності, створює ситуація, що наразі склалася в Україні. Іншими чинниками скорочення надходжень стали зміна структури імпорту та падіння цін на світових ринках, що призвело до зменшення обсягів оподаткованого імпорту на 21 %, тобто фактична відсутність імпорту сирової нафти (мінус 93 % обсягів ввезення і 400 млн. грн. втрат) супроводжувалась здешевленням нафти й, як наслідок, нафтопродуктів та продуктів їх переробки. Відтак, скорочення надходжень відбулося саме в «імпортній» складовій мита, яка зменшилась на 0,9 млрд. грн., або на 6,6 %. Порівняно з аналогічним періодом структура податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції зазнала певних змін: частка надходжень ввізного мита (без нафтопродуктів) збільшилась, частка надходжень вивізного мита зменшилась, частка ввізного мита на нафтопродукти, транспортні засоби та шини до них також зменшилась.

Важливим елементом будь-якої системи оподаткування є визначення оптимального рівня податкового навантаження, який дозволив би максимізувати надходження в бюджет країни і не чинив тиску на економіку. Класичне вираження взаємозв'язку податкових надходжень і ставки податків на прибуток та заробітну плату досліджене та закріплене у 80-х рр. минулого століття А. Лаффером використали у своїх працях Г. Бек і Б. Фрей, пов'язавши криву Лаффера із переміщенням капіталу із легального сектора в тінювий [10, с. 52]. Досвід України та світова практика показує, що якщо у платника податків вилучити більше 40-50 % доходу, то створюється підґрунтя для зниження ефективності податкової системи чи певного податку, а це, в свою чергу, стримує стимули до підприємницької ініціативи, призводить до ухилення від оподаткування і, як наслідок, до скорочення бази оподаткування.

Податковий тиск в країнах Євросоюзу з розвинутою економікою, яка спрямована на покращання добробуту індивідів, коливається від 51,4 % у Швеції до 28,7 % ВВП у Литві, а тому цей показник орієнтований суто на середньостатистичного платника податків. Тому навіть науковці зазначають, що не

тільки на теоретичному, але й практичному рівні досить складно чітко визначити найоптимальнішу шкалу оподаткування доходів і оптимальну точку на кривій Лаффера [8, с. 261], яка для кожної з країн світу буде різною, навіть із максимально схожим економічним розвитком. Важливими факторами, при цьому є культурні, духовні, національні і навіть політичні чинники.

Дослідження проблем формування доходної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Через державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і, відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості. Перспективне бюджетне прогнозування та планування спрямоване на посилення ролі бюджету як інструменту фінансового регулювання сприяє підвищенню рівня керованості бюджетним процесом. Прогнозування доходної частини бюджету є динамічним процесом, який має враховувати інституційні зміни фінансової системи країни та структурні особливості вітчизняної економіки.

ВИСНОВКИ

Формування доходної частини бюджету є важливим видом діяльності будь-якої держави, оскільки для забезпечення виконання своїх функцій держава повинна мати відповідні кошти. Джерелами їх формування можуть бути податки та власні доходи держави. Однак податки, які є формою примусового відчуження результатів діяльності юридичних і фізичних осіб у власність держави, або, інакше, платою за виконання державою її функцій, відрахуваннями частини вартості ВВП на загальносуспільні потреби, без задоволення яких сучасне суспільство існувати не може, стали не тільки головним джерелом формування доходів бюджету держави, але й важливим фактором впливу на економічну систему.

Стратегічні пріоритети удосконалення системи формування доходів бюджету в Україні передусім перебувають у сфері податкового регулювання. Потребує подальшого вдосконалення діюча система пільгового оподаткування. В економічному аспекті обґрунтовано доцільність подальшого зниження ставки податку на прибуток підприємств виключно на реінвестовану в модернізацію та розширення виробництва частку, імплементацію системи регулювання трансфертного ціноутворення; зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці; індексацію відповідно до рівня інфляції акцизного та підвищення ставок екологічного оподаткування; поступового зростання рентних та природно-ресурсних платежів. У соціальному аспекті важливим є удосконалення прогресивної шкали ставок оподатку-

вання доходів фізичних осіб. Доцільним є врахування сімейного стану платника, запровадження оподаткування доходів від розміщення коштів на депозитних рахунках; удосконалення механізму непрямого оподаткування щодо товарів споживання, оподаткування нерухомого майна.

Список використаних джерел

1. Адаменко І.П. Пріоритетні шляхи удосконалення системи формування місцевих бюджетів в Україні / І.П. Адаменко // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – № 30/1. – С. 139–145.
2. Дорошенко О.О. Особливості формування дохідної частини бюджету України / О.О. Дорошенко // Ефективна економіка. – 2015. – № 10. – С. 112-123 4, с. 117
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24 грудня 2015 р. № 909-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Крисоватий А.І. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: монографія / А.І. Крисоватий, В.М. Мельник, Т.В. Кошук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 236с.
5. Лондар С.Л. Акцизний податок як фінансовий регулятор поширення тютюнопаління в Україні / С.Л. Лондар, Л.В. Козарезенко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 8. – С. 311-324
6. Лук'яненко І.Г. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики: монографія / І. Лук'яненко, М. Сидорович. – К.: НаУКМА, 2014. – 229 с.
7. Пасічний М.Д. Податкова політика України в сучасних умовах / М.Д. Пасічний // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2016. – Т. 21, Вип. 7(2). – С. 123-128.
8. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду / Соколовська А.М., Єфименко Т.І., Луніна І.О., Балакін Р.А., Зятковський В.І.; за заг. ред. А.М. Соколовської. - К.: НДФІ, 2011. – 320 с.
9. Чугунов І.Я. Доходи бюджету як складова системи бюджетного регулювання / І.Я. Чугунов, О.В. Зварич // Наукові праці НДФІ. – 2007. – Вип. 1. – С. 3-13.
10. Hausman, J. Taxes and labor supply / J. Hausman // Working Paper. – 2010. – №. 1102. – 84 p.